

ODBORNÉ STANOVISKO K NÁVRHU ZÁKAZU KRATOMU

ODBORNÉ STANOVISKO K NÁVRHU ZÁKAZU KRATOMU

Tzv. risk assessment kratomu provedla skupina pro včasné varování před novými psychoaktivními látkami (EWS) při Národním monitorovacím středisku pro drogy a závislosti na Úřadu vlády, která posuzovala vlastnosti a možná rizika kratomu a nedoporučila jeho zařazení na seznam návykových látek. Vydala tedy obdobné doporučení jako Světová zdravotnická organizace (WHO), která rovněž **nedoporučila členským státům zařazování kratomu na seznam návykových látek**. Nyní však Ministerstvo zdravotnictví ČR navrhuje jeho zařazení na seznam zakázaných látek i přes evidence-based stanoviska odborné obce. **Zákazem kratomu nebude situace efektivně řešena. Doporučujeme zavedení regulačního rámce látek s nízkou společenskou nebezpečností (tzv. psychomodulačních látek)**, čímž se aplikují omezení a bezpečnostní kritéria, která není možné implementovat v případě zákazu a další existence látky na černém trhu.

Popis produktu:

Rostlina *Mitragyna speciosa*, též známá jako kratom, je tropický strom příbuzný kávovníku, který roste v zemích jihovýchodní Asie. Konzumují se čerstvé nebo sušené listy. Nejběžnějším produktem jsou drcené listy, které se prodávají v podobě zeleného, nažloutlého nebo načervenalého prášku. Ten se konzumuje s vodou, čajem či slazeným nápojem. Kratom je možné zakoupit i v tabletách, tobolkách nebo v podobě tekutého extraktu. Kratom obsahuje alkaloidy mitragynin a 7-hydromitragynin. Kratom je využíván v tradičních zemích jako mírný stimulant, pro tlumení bolesti, při kašli, průjmů a dalších potížích. Dále je také využíván k tlumení abstinenčních příznaků při odvykání od závislosti na opiátech.

V malé dávce, a to většinou do 5 gramů **má kratom stimulační účinky**. Uživatel zpravidla pociťuje zvýšený nárůst energie. Kratom je v ČR užíván v populaci, např. vysokoškolskými studenty jako energizující látka zvyšující pozornost a koncentraci (např. při učení, podobně jako káva nebo energetické nápoje). Účinky nízké dávky trvají hodinu až hodinu a půl. **Vysoké dávky** kratomu mají oproti tomu **tlumivé účinky**. Uživatel, který užije dávky mezi 10–15 g může pociťovat uvolněný stav a ospalost. Při užití vysoké dávky kratomu trvají účinky až 5 hodin. V současné době podle odhadů užívá kratom v ČR cca 100 tisíc osob, zkušenost s ním má 20–30 % vysokoškolských studentů.

Popis legislativní situace:

Kratom je povolen v Thajsku, Indonésii, většiny zemí USA. Nový Zéland kontroluje rostlinu podle svých předpisů o léčivech. V EU je kratom legální v zemích: Rakousko, Belgie, Nizozemí, Maďarsko. V dalších státech je regulován či kontrolován, například v Německu, Lotyšsku, Litvě, Švédsku, Dánsku, Finsku, Portugalsku či Turecku.

V současné době je kratom v České republice v „šedé zóně“ trhu, tj. je legální, ale zcela neregulovaný. Není a pro své psychoaktivní účinky ani nemůže být registrován jako potravinářská ani jako doplněk stravy, ale je prodáván jako „sběratelský předmět“. Problém s látkami, které mají psychoaktivní účinky, není nový fenomén – tyto látky jsou nabízeny jako

„sběratelský předmět“ nebo „chemikálie pro výzkum“ apod., protože neexistuje regulační rámec, v kterém by mohly být podobné látky nabízeny.

Po identifikaci nové látky je na úrovni EU případně zahájen proces posouzení konkrétní látky a v případě, že je látka nebezpečná, je doporučeno její případné zařazení na seznam zakázaných omamných a psychotropních látek na evropské nebo národní úrovni, což vede ke kriminalizaci uživatelů i prodejců. **Proces posuzování trvá standardně několik měsíců** a dalších několik týdnů trvá proces notifikace u Evropské komise, pokud je látka zakázána na národní úrovni. Po celou tuto dobu je potenciálně rizikový produkt dostupný široké veřejnosti včetně mladistvých, a to mj. také prostřednictvím v poslední době stále rozšířenějších prodejních automatů. Neexistuje totiž žádná jiná zákonná možnost, jak prodej mladistvým omezit. V případě, kdyby samotní prodejci zavedli omezení prodeje s ohledem na věk kupujícího, bylo by možné hodnotit omezení přístupu k jinak neregulovanému produktu pro určitou věkovou kategorii spotřebitelů jako diskriminační chování. Regulace psychoaktivních látek se tak nachází ve slepé uličce mezi dvěma nežádoucími extrémy – legálním zcela neregulovaným trhem a prohibicí. Chybí rozumné řešení, kterým je **chytrá racionální regulace**.

Analýza možných řešení:

Problematiku kratomu a obdobných látek lze řešit dvojím způsobem:

1. buď jednotlivé látky přidat na seznam zakázaných návykových látek a tím je jednoduše zakázat podobně jako marihuanu, kokain, pervitin apod., a to včetně přísného vymáhání tohoto zákazu v rovině trestního práva. Dle mnohých dat a důkazů z historie je prohibice návykových látek neefektivní přístup s negativními důsledky pro celou společnost.
2. druhou možností, která by měla preferována, je **zavedení chytré racionální regulace**.

První varianta – tedy zařazení na seznam zakázaných návykových látek – je obvykle i u látek s neznámým nebo nízkým rizikem volena nikoli z důvodu obecné nebezpečnosti konkrétní látky, ale z důvodu absence jiného regulačního rámce a současně z potřeby omezit její dostupnost pro nezletilé. Omezení dostupnosti nezletilým je samozřejmě legitimní cíl, jeho nezamyšleným důsledkem je však vystavení tisíců uživatelů nebezpečí trestního stíhání, což neúměrně zatíží trestní aparát. Další negativním důsledkem je vznik **nelegálního trhu**, který bude uspokojovat poptávku ze zakázaného legálního trhu. Současně zařazení na seznam zakázaných návykových látek **znepřístupní konkrétní látku pro potřeby vědeckého zkoumání nebo legitimní využití v různých životních situacích nebo při samoléčbě**. Část uživatelů tak může začít vyhledávat alternativní produkty, které budou na nelegálním trhu dostupné, avšak mají mnohem závažnější dopady (pervitin, kokain, opiáty apod.).

Závěr:

Efektivním řešením trhu s kratomem a s obdobnými látkami s nízkou zdravotní a společenskou nebezpečností je zavedení **chytré racionalní regulace** ve smyslu zavedení nové kategorie látek (tzv. **psychomodulačních látek**), které budou nedostupné pro děti a mladistvé, bude regulován jejich prodej, výrobky budou řádně označovány, budou na nich uvedeny informace o dávkování a možných rizicích a bude kontrolována jejich kvalita. **Návrh na regulaci psychomodulačních látek je připraven, podílela se na něm celá řada odborníků, legislativců a právníků. Je potřeba jej přijmout a uvést do praxe.**

Zdroje:

VOSTŘELOVÁ, Z., VAJDLOVÁ, D., VACEK, J., MRAVČÍK, V. Užívání a informovanost o kratomu: dotazníková šetření mezi vysokoškolskými studenty. Adiktol. prevent. léčeb. praxi. 2021; 4(3), 142–148; doi: [10.35198/APLP/2021-003-0001](https://doi.org/10.35198/APLP/2021-003-0001).

KOUTENSKÁ, Nikol. *Užívání kratomu u studentů pražských vysokých škol: dotazníkové šetření. [The use of kratom among students of Prague universities: a questionnaire survey]*. Praha, 2022. 69 stran, 1 příloha. Bakalářské práce (Bc.). Univerzita Karlova, 1. lékařská fakulta, Klinika adiktologie. Vedoucí závěrečné práce Mgr. Jaroslav Vacek, Ph.D.

Think tank Racionalní politiky závislostí je multidisciplinární sdružení nezávislých a významných odborníků, kteří se věnují problematice závislostí ze všech úhlů pohledu – veřejné a individuální zdraví, legislativa a další právní důsledky, včetně bezpečnostních výzev, dále oblast ekonomie včetně tržních modelací, daňových, ekonomických dopadů do veřejných rozpočtů, oblast edukace a prevence, a v neposlední řadě také oblasti sociální a sociologické a politologické. Think tank má za cíl ovlivňovat veřejné mínění a tím modelovat politické postoje, ovlivňovat strategické dokumenty politického i odborného charakteru, včetně odborně správné nastavení legislativy, působit na druhé straně na silné industrie k přijetí základních etických standardů.